

Beste mensen,

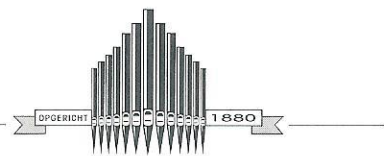
Het orgel hier in de kerk is gemaakt door Albertus van Gruisen in 1799. Toen Albertus van Gruisen uit Jorwerd verdween liet hij hier een orgel achter van een uitzonderlijke kwaliteit. Deze kwaliteit is door ruim twee eeuwen heen voor diverse orgelmakers aanleiding geweest het unieke klankbeeld volledig ongewijzigd te laten. Hoe bijzonder dit is, blijkt wel uit het feit dat er in het noorden van ons land vrijwel geen enkel orgel aan te wijzen is waar niet aan de dispositie is gewijzigd om te voldoen aan de veranderende smaak van de tijd.

Dat wil echter niet zeggen dat er niet door orgelmakers aan het orgel werd gewerkt en er geen wijzigingen werden aangebracht. In 1895 werd door ons bedrijf een offerte uitgebracht omdat het orgel toen door ouderdom en de normale slijtage van bewegende onderdelen in slechte staat was geraakt. Pas in 1913 werd besloten om de volledig versleten klavieren te vervangen en in 1936 werden de drie spaanbalgen die achter het orgel voor de orgelwind zorgden, vervangen door een magazijnbalg.

Na de tweede wereldoorlog was “het hart” van het orgel, de beide windladen waar de pijpen op staan, ook in verval geraakt. Er werd besloten een restauratie uit te laten voeren door de Orgelmakerij Van Leeuwen uit Leiderdorp. Deze voerde het werk uit in 1956. Hierbij bracht hij een gepatenteerd systeem aan op deze windladen om lekkage te voorkomen en om de registratie, zeg maar de trekkracht die de organist moet uitoefenen om de registers te openen en sluiten, egaal te maken. Dit zogenaamde VEKA-systeem, VEKA staat voor VERende KAntsleep, paste hij bij vrijwel al zijn restauraties toe, hij bleef er tot het laatst toe in geloven. De tijd heeft echter bewezen dat zijn vinding lang niet overal voldeed. De meeste van deze sleepsystemen zijn in de afgelopen decennia verdwenen en werden vervangen door het aloude sleepsysteem zoals Van Gruisen het al in 1799 bouwde.

Een kleine vijftig jaar na de werkzaamheden van Van Leeuwen was het orgel langzaamaan weer danig in verval geraakt. Het orgelinterieur was sterk vervuild en van de orgelkas waren in de loop der jaren al diverse onderdelen afgevallen. Een rapport werd opgemaakt door orgeladviseur Theo Jellema waarin alle gebreken werden opgenomen. Omdat er aan de buitenkant van het VEKA systeem niet te zien is in welke staat dit systeem verkeert, werd door ons in maart 2015 onderzoek gedaan naar het functioneren hiervan. Dit bleek nog in orde te zijn waardoor vervanging van het systeem op korte termijn niet noodzakelijk bleek. Besloten is om aan het Veka-systeem niets te doen omdat het systeem nu nog goed functioneert. Vast staat inmiddels wel dat er op termijn niet aan te ontkomen is om de windladen te ontdoen van dit systeem en weer helemaal in originele staat te brengen, maar voorlopig kan het zo nog wel een tijd mee.

Deze werkzaamheden waren er op gericht om met name de zwaar in verval geraakte orgelkas weer in goede staat te krijgen en om de zware vervuiling in het orgel weg te nemen.

ORGELMAKERIJ BAKKER & TIMMENGA B.V.
mechanische kerkorgels sinds 1880

BIJ KONINKLIJKE BESCHIKING
HOFLEVERANCIER

Eind 2016 werd het snijwerk van het orgel genomen en in onze werkplaats gereinigd, alle lijmverbindingen werden opnieuw verlijmd met beenderlijm, waar het oorspronkelijk ook mee is verlijmd. Heel veel kleine stukjes die er in de loop der tijd zijn afgevallen werden bijgemaakt. Enkele grotere stukken snijwerk die verdwenen zijn, werden uit kostenoverweging niet bijgemaakt, maar het grote stuk snijwerk van de middentoren wat voor het grootste gedeelte was verdwenen hebben we wel opnieuw bijgesneden. Alle muziekinstrumenten die van Gruisen schijnbaar onverschillig bijeen heeft gezet werden uit elkaar genomen en uiteraard goed gedocumenteerd. Hiervoor werden vele delen nieuw bijgesneden en ontbrekende delen van de ronde fluiten, trompetbekers en hobo's bijgedraaid. Veel van deze delen waren zwaar aangetast door houtworm, dit is uiteraard goed behandeld met een houtwormbestrijdingsmiddel.

In eerste instantie was het de bedoeling het losse lijstwerk van de orgelkas opnieuw door te spijkeren om één en ander weer goed vast te zetten. Al gauw bleek dit niet mogelijk te zijn omdat het lijmwerk van de lijsten geheel was vergaan. Als we aan de ene kant van het orgel een lijstje vast spijkerden viel er aan de andere kant van het orgel een grotere lijst af. Dit maakte dat we tijdens het werk moesten besluiten om al het lijstwerk en de daken opnieuw te bevestigen. Dit gebeurde in samenwerking met een medewerker van bouwbedrijf Dijkstra-De Graaf. Ook aan de luiken werd het nodige werk uitgevoerd; klampen werden opnieuw doorgespijkerd, draai- en steekwervels werden vervangen of opnieuw beter bevestigd.

In het orgel werd ook het nodige uitgevoerd. Het werk van Van Leeuwen is een halve eeuw geleden wel met het nodige vakmanschap uitgevoerd, waardoor het niet noodzakelijk werd geacht om het binnenwerk helemaal te demonteren. Windladen, windvoorziening, mechanieken en registratie konden voor het grootste gedeelte in het orgel blijven zitten en werden hier ter plaatse nagezien.

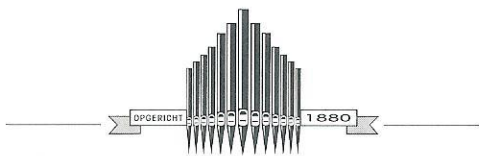
De balg en de kanalen werden nagezien op winddichtheid. De hoofdwerkafsluiter werd hersteld, deze was al vóór 1956 niet meer te gebruiken. De registratie werd nagekeken; diverse draaipunten hiervan waren net als de orgelkas geheel losgeraakt en moesten opnieuw worden bevestigd. De registerknoppen werden in de was gezet en de gaten in de orgelkas waar ze doorheen lopen werden waar nodig beter pas gemaakt waardoor de trekkers weer sluitend lopen.

De mechanieken werden goed afgesteld, zonder hier wijzigingen in aan te brengen.

Het pedaalklavier vertoonde veel speling waardoor extra gerammel bij de bespeling hoorbaar was. Dit is door het opheffen van die speling een stuk verbeterd.

Het pijpwerk was bij deze werkzaamheden al uitgenomen en op de orgelgalerij opgeslagen. In het pijpwerk was een flinke laag stof en gruis aanwezig. Dit werd uiteraard gereinigd, evenals het gehele binnenwerk van het orgel. De deuken die in het pijpwerk zaten zijn uitgedeukt, diverse bekens van de tongwerken waren krom en verzakt, deze zijn weer hersteld.

Het pijpwerk werd herplaatst op de windladen waarbij de roosters waar ze in staan beter werden bevestigd. De intonatie werd register voor register doorgenomen, intonatiegebreken als

ORGELMAKERIJ BAKKER & TIMMENGA B.V.
mechanische kerkorgels sinds 1880

BIJ KONINKLIJKE BESCHIKKING
HOFLEVERANCIER

sterkteverschillen, aanspraakproblemen of overblazen van pijpen werden verholpen. De tongwerken Trompet en Dulciaan werden ook weer zo goed mogelijk sprekend gemaakt. Dit alles zonder het al eerder genoemde unieke klankbeeld van Van Gruisen te wijzigen.

Ten slotte werd het orgel gestemd op de toonhoogte die het al in 1799 kreeg, namelijk 450 Hz bij 18 graden Celsius. Wie het orgel nu goed beluistert kan horen dat Van Gruisen nog steeds niet helemaal uit Jorwerd is verdwenen....

Voorlopig kan het orgel wel weer dienst doen zonder de kans dat bij de bespeling losse onderdelen van de kas vallen. Ik wens iedereen die het orgel bespeelt en beluistert hier heel veel plezier mee in de komende jaren en bedank de mensen van de plaatselijke commissie en de SAFT en adviseur Theo Jellema heel hartelijk voor de plezierige samenwerking.

Ik dank u wel.